

۷۴۶۱

ص ۵

# بسم الله الرحمن الرحيم

انقلاب اسلامی از نگاهی دیگر

محمد علی اخویان

سرشناسه: اخویان، محمدعلی، ۱۳۳۵ -

عنوان و نام پدیدآور: انقلاب اسلامی از نگاهی دیگر / [نویسنده] محمدعلی اخویان.

مشخصات نشر: قم: شکوفه یاس، ۱۳۹۰.

مشخصات ظاهری: ۲۳۲ ص؛ ۱۴/۵×۲۱/۵ س.م.

وضعیت فهرست نویسی: فیا یادداشت

شابنامه: ص. ۲۲۹ - ۲۳۲: همچنین به صورت زیرنویس

موضوع: ایران -- تاریخ -- انقلاب اسلامی، ۱۳۵۷

موضوع: ایران -- تاریخ -- انقلاب اسلامی، ۱۳۵۷ - علل

رده بندی شمره: ۸ الف ۳۴ الف/۱۵۵۲ DSR

رده بندی دیرج: ۸۳، ۵۵۱

شماره کتابشناسی سی: ۶۴۵، ۲۸

### انقلاب اسلامی از نگاهی دیگر

نویسنده: محمدعلی اخویان

ویراستار: یارمحمد عرب عامری

ناشر: شکوفه یاس

توبت چاپ: اول، فروردین ۱۳۹۱

شمارگان: ۱۰۰۰ جلد

قیمت: ۳۰۰۰ تومان

شابک: ۳ - ۳۰ - ۶۰۸۸ - ۶۰۰ - ۹۷۸

مرکز پخش: ۰۹۱۲۷۵۲۱۵۳۹

تمام حقوق برای مؤلف محفوظ است

## فهرست مطالب

|         |                                                   |
|---------|---------------------------------------------------|
| ۷.....  | پیشگفتار                                          |
| ۱۱..... | بخش اول                                           |
| ۱۱..... | نظریه پردازی و انقلاب                             |
| ۱۳..... | فصل اول                                           |
| ۱۳..... | دامنه تحقیق در علوم انسانی                        |
| ۱۷..... | فصل دوم                                           |
| ۱۷..... | تعریف انقلاب                                      |
| ۲۲..... | تأثیرات انقلاب با کودتا، شورش و فرم               |
| ۲۵..... | فصل سوم                                           |
| ۲۵..... | نظریه های انقلاب                                  |
| ۲۸..... | نظریه مارکسی انقلاب                               |
| ۳۰..... | نظریه کارکردگرا - انگاری                          |
| ۳۲..... | نظریه عامه مردم (جامعه بودایی)                    |
| ۳۳..... | نظریه افزایش انتظارها                             |
| ۳۵..... | نظریه سرکوبی غرایز                                |
| ۳۷..... | فصل چهارم                                         |
| ۳۷..... | دیدگاه های مربوط به انقلاب اسلامی                 |
| ۳۹..... | فرضیه اقتصاد عامل انقلاب                          |
| ۴۲..... | فرضیه مدرنیزاسیون                                 |
| ۴۶..... | فرضیه توطئه                                       |
| ۵۰..... | فرضیه ضعف شخصیتی شاه                              |
| ۵۲..... | فرضیه انقلاب اجتماعی محض                          |
| ۵۴..... | فرضیه انقلاب در مسیر تحولات سیاسی و اجتماعی ایران |
| ۵۹..... | فرضیه اسلام عامل انقلاب                           |
| ۶۹..... | بخش دوم                                           |

|          |                                                 |
|----------|-------------------------------------------------|
| ۶۹.....  | پیشینه انقلاب                                   |
| ۷۱.....  | فصل اول                                         |
| ۷۱.....  | جنبش‌های پیشین و نقش آنها در وقوع انقلاب اسلامی |
| ۷۴.....  | نهضت تنباکو                                     |
| ۷۹.....  | انقلاب مشروطه                                   |
| ۹۰.....  | نهضت ملی شدن صنعت نفت                           |
| ۹۴.....  | قیام بانزده خرداد هزار و سیصد و چهل و دو        |
| ۹۹.....  | فصل دوم                                         |
| ۹۹.....  | عناصر و عوامل تحول فکری مردم                    |
| ۱۰۱..... | جریان فکری سکولاریسم                            |
| ۱۰۳..... | جریان فکری ناسیونالیسم و ملی‌گرایی              |
| ۱۰۸..... | جریان فکری مارکسیسم و حزب توده                  |
| ۱۱۳..... | جریان‌های فکری انتقادی                          |
| ۱۱۷..... | جریان فکری اسلام فقهی - ولایتی                  |
| ۱۲۱..... | فصل سوم                                         |
| ۱۲۱..... | شرایط اقتصادی ایران دهه (۱۳۵۷-۱۳۶۰ ش)           |
| ۱۲۳..... | برنامه سوم عمرانی                               |
| ۱۲۴..... | پیامدهای برنامه سوم اقتصادی                     |
| ۱۲۵..... | برنامه چهارم عمرانی                             |
| ۱۲۶..... | برنامه پنجم عمرانی                              |
| ۱۳۴..... | نفت و انقلاب                                    |
| ۱۳۹..... | فصل چهارم                                       |
| ۱۳۹..... | ویژگی‌های نظام سیاسی ایران در دوران پهلوی       |
| ۱۴۱..... | کسب مشروعیت و مقبولیت از ییگانگان               |
| ۱۵۰..... | تمرکز هرم قدرت سیاسی در شخص شاه                 |
| ۱۶۰..... | فساد مالی و اخلاقی                              |

|          |                                               |
|----------|-----------------------------------------------|
| ۱۶۲..... | اسلام زدایی                                   |
| ۱۶۷..... | بخش سوم                                       |
| ۱۶۷..... | جامعه، امام و جهان                            |
| ۱۶۹..... | فصل اول                                       |
| ۱۶۹..... | جامعه‌شناسی سیاسی ایران                       |
| ۱۷۱..... | بازار و سیاست                                 |
| ۱۷۳..... | نارگران و سیاست                               |
| ۱۷۴..... | اشراف و زمین‌دار و سیاست                      |
| ۱۷۶..... | روحانیت و سیاست                               |
| ۱۸۵..... | روحانیت و دلائل اسلامی                        |
| ۱۸۶..... | روشنفکران و سیاست                             |
| ۱۹۱..... | فصل دوم                                       |
| ۱۹۱..... | ویژگی‌های رهبری و روش‌های مبارزاتی امام خمینی |
| ۱۹۳..... | ویژگی‌های شخصیتی امام خمینی                   |
| ۱۹۳..... | زهد و تقوا و صداقت                            |
| ۱۹۴..... | ایمان کامل                                    |
| ۱۹۵..... | جامعیت علمی                                   |
| ۱۹۵..... | خستگی ناپذیری                                 |
| ۱۹۵..... | سیاستمداری                                    |
| ۱۹۶..... | مردم‌شناسی                                    |
| ۱۹۶..... | قهرمان ملی                                    |
| ۱۹۷..... | رهبری مذهبی                                   |
| ۱۹۷..... | مصلحه و سازش‌پذیری                            |
| ۱۹۸..... | دشمن‌ستیزی                                    |
| ۱۹۹..... | نداشتن سوابق مشکوک                            |

## شناخت هویت جامعه ایران و آرمان‌های آنها در ابعاد مادی و

|          |                                      |
|----------|--------------------------------------|
| ۱۹۹..... | معنوی                                |
| ۱۹۹..... | قاطعیت                               |
| ۲۰۰..... | قدرت رهبری و اداره امور              |
| ۲۰۰..... | نتیجه                                |
| ۲۰۲..... | نقطه‌های آغاز در مبارزات امام خمینی  |
| ۲۰۴..... | شیوه مبارزه امام خمینی               |
| ۲۰۶..... | دوره‌های رهبری امام خمینی            |
| ۲۱۳..... | فصل سوم                              |
| ۲۱۳..... | انقلاب اسلامی در نظام بین‌المللی     |
| ۲۱۶..... | برخورد آمریکا با انقلاب اسلامی       |
| ۲۱۶..... | سیاست حقوق بشری آمریکا               |
| ۲۱۸..... | ناگهانی بودن انقلاب برای آمریکایی‌ها |
| ۲۱۹..... | حفظ شاه و منافع آمریکا               |
| ۲۲۲..... | دولت مورد پسند آمریکا                |
| ۲۲۷..... | نتیجه                                |
| ۲۲۹..... | فهرست منابع                          |

## پیشگفتار

انقلاب اسلامی ایران بزرگ‌ترین تحول همه جنبش‌ها، ارزش‌ها، باورها و ساختار سیاسی اجتماعی و اقتصادی ایران در سده گذشته بود. پیروزی انقلاب به معنای پیروزی عقیده بر ظلم و زور و بی‌عدالتی حمایت شده به وصال قدرت‌های استکباری با تکیه بر وسایل پیشرفته و وحشتناک سرکوب بود. عقیده‌ای که از ایمان به خدا نشأت گرفته بود و با آوای گرم و دلنشین رهبر فرزانه انقلاب اسلامی، حضرت امام خمینی ره بیان می‌شد و به دل میلیون‌ها مسلمان عاشق می‌نشست و جمعیت‌های پرشکوه را برای نابودی کاخ‌های ستم و استبداد گسیل

می‌داشت. انگیزه اصلی انقلاب اسلامی ایران احیای اسلام و ایجاد حکومت اسلامی و پیاده کردن احکام اسلام اصیل بود؛ چیزی که در دوران ستم‌شاهی جز نامی از آن وجود نداشت.

انقلاب ایران از جهات متعددی در میان انقلاب‌های جهان بی‌نظیر بود:

۱- در دورانی که انقلابیون دنیا با تکیه بر یکی از دو بلوک شرق یا غرب و استفاده از حمایت‌های مالی، سیاسی و اقتصادی آنها برای رسیدن به اهداف خود تلاش می‌کردند و پیروزی هیچ انقلابی بدون اتکا به شرق یا غرب به تصور نمی‌آمد، انقلاب اسلامی ایران تنها با اتکا به خداوند متعال و قدرت ایمان به پیروزی رسید و قدرت‌های جهانی شرق و غرب را شایسته اعتماد ندانست. همان‌گونه که پیامبر اسلام برای پیروزی انقلاب خود نه بر ابرقدرت روم تکیه کرد و نه بر ابرقدرت ایران، انقلاب اسلامی ایران هم به هیچ‌وجه حاضر نشد برای بیرون راندن امپریالیسم بر دروازه سوسیالیسم تکیه کند.

۲- سقوط ناگهانی رژیم مقتدری که تا چند سال قبل از آن کسی حتی در رؤیا هم تصور فروپاشی آن را نمی‌کرد از یک سو و حاکمیت گروه‌های انقلابی تحت لوای مذهب و به زعامت روحانی سالمندی که نه حزب داشت و نه ارتشی، نه جبهه‌ای و نه تشکیلات سازمان یافته و منسجمی، امری نبود که مشابه آن در دوران معاصر اتفاق افتاده باشد.

شگفت‌انگیزترین نقطه شکوه و عظمت انقلاب اسلامی در رهبری آن بود.

رهبری که توانست توده‌های خفته را بیدار سازد و از آنها مشت‌های پولادین



بسازد و کاری‌ترین ضربات را بر زورمداران مستبد داخلی و شیاطین استعمارگر فرود آورد. مردم را رهبر فرزانه انقلاب و شاگردان علاقه‌مند به او بیدار کردند و اگر این بیداری نبود انقلاب به پیروزی نمی‌رسید.

۳- انقلاب‌های دنیا هر یک در جهت خاصی صورت گرفته‌اند؛ بعضی برای رسیدن به مقاصد اقتصادی و برخی صرفاً برای آزادی عقیده بوده است ولی انقلاب ایران یک انقلاب فراگیر و همه‌جانبه بود. مثلاً انقلاب کبیر ۱۷۸۹ فرانسه در راستای جنبش سیاسی، تأمین آزادی‌های فردی صورت گرفت و انقلاب اکتبر ۱۹۱۷ روسیه نیز بعد از تصاحب زندگی انسان را مد نظر داشت و البته رهبران آن بر اساس دیدگاه مادی خویش می‌نداشتند که با تغییر روابط اقتصادی، سایر ابعاد زندگی نیز متحول خواهد شد؛ درجه جبر و تاریخ این نظریه را تأیید نکرد. ولی انقلاب اسلامی ایران به پیروی از اهل بیت علیهم‌السلام در صدد دگرگون ساختن همه ابعاد زندگی انسان اعم از فرهنگ، اخلاق، سیاست و اقتصاد برآمد.<sup>۱</sup>

انقلاب ایران آنچنان شگفت‌انگیز بود که بزودی آثارش به گوش همه مردم جهان رسید و حتی موجب تغییر در اصطلاحات سیاسی و جغرافیایی گردید؛ به طوری که بسیاری از اصطلاحات گذشته را بی‌اعتبار و اصطلاحات جدیدی را خلق کرد. از جمله با توجه به مرکزیت ایران و انقلاب اسلامی آن به قول «ویلیام گریفیت» اصطلاحاتی مانند خاورمیانه، جهان عرب، آسیای جنوبی و شبه قاره هند دیگر در تحلیل‌های سیاسی رسا نبوده و نمی‌تواند مورد استفاده

قرار گیرد؛ به همین ترتیب بیانگر روابط موجود در منطقه نیست. امروزه اصطلاحاتی همچون جهان اسلام که در برگرنده منطقه‌ای از موریتانی در غرب تا مالزی و اندونزی در شرق و از بوسنی در یوگسلاوی در قلب اروپا تا جنوب آفریقا و حول محور ایران اسلامی بیشتر مورد استفاده و استعمال می‌باشد.<sup>۱</sup>

اما بعد از گذشت بیش از سه دهه از عمر انقلاب اسلامی، آثار و برکات آن بیشتر بر مردم ما روشن گردیده است. آنچه به نظر ضروری می‌آید حفظ تداوم این عطیه الهی است. حفظ انقلاب و پاسداری از آن جز با شناخت انقلاب اسلامی و ماهیت و علل و عوامل و زمینه‌ها و ریشه‌های پیدایش آن میسر نخواهد بود. در این اثر کوشش شده است تا تبیین زمینه‌های اجتماعی، فکری و فرهنگی پیش از انقلاب، علل و عوامل وقوع انقلاب در ایران مورد ارزیابی قرار گیرد. امید است این وجیزه ناچیز مورد توجه خوانندگان گرامی قرار گیرد.